הלכות הדף היומי
מסכת בכורות

תוכן עניינים

א. חוץ מן השקלים ... מצרפין שקלים לדרבונות מפני משאוי הדרך 2

ב. מעשר דכתיב וצרת הכסף בידך 2

ג. והראיון ... שלא יביא סיגה לעזרה 3

ד. אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות ולא בהקדשות 5

ה. כתב לכהן שהוא חייב ליתן חמשה סלעים חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי 6

ו. לפיכך אם רצה הכהן ליתן לו במתנה רשאי 7

ז. המפריש פדיון בנו ואבד חייב באחריותו שנאמר יהיה לך ופדה תפדה 7

ח. מה מרצע מיוחד של מתכת אף כל של מתכת 8

ט. ולא הקדשות בכל אלו 9

י. נתנו לעשרה כהנים בבת אחת יצא בזה אחר זה יצא 9

יא. נטלו והחזירו לו יצא וכך היה מנהגו של רבי טרפון שהיה נוטל ומחזיר וכששמעו חכמים בדבר אמרו קיים זה הלכה זו ... רבי חנינא הוה רגיל ושקיל ומהדר ... לא גמרת ויהיבת מידעם ביש הילכך אין בנו פדוי 10

יב. מת לאחר שלשים יום אף על פי שלא נתן יתן ... אף כאן יורשין חייבין 12

יג. הבכור נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם 12

יד. ואינו נוטל בשבח ולא בראוי כבמוחזק 13

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת בכורות

דף נא.

א. חוץ מן השקלים ... מצרפין שקלים לדרבונות מפני משאוי הדרך

כבר התבאר לעיל דף מט: שמצות עשה[1] מן התורה ליתן כל איש מישראל מחצית השקל כסף בכל שנה ושנה, ודוקא מטבע של כסף[2] ולא מעות ופרוטות של נחשת ויש[3] מסתפקים בזה.

מיהו לכ"ע[4] יכול להפריש פרוטות למחה"ש וחל ע"ז הקדש, אבל כשיכנס לגזבר יחללם על כסף[5].

ולכו"ע אין יכול להביא שוה כסף ואפי' חתיכות זהב וכסף רק מטבע טבועה[6] וי"א[7] דיכול להביא זהב אפי' אינו טבוע וי"א דדוקא בתקלין חדתין אבל בתקלין עתיקין יכול להביא מרגליות ושוה כסף.

ב. מעשר דכתיב וצרת הכסף בידך

כבר התבאר בב"מ דף מז: ונד. שאין פודין פירות[8] מעשר אלא בכסף[9], שנאמר (דברים יד פסוק כה) וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף.

---

[1] רמב"ם הלכות שקלים פרק א הלכה א

[2] עה"ש ועי' בפי' רבנו גרשום בכורות נ"א א' דמשמע דאפי' מטבעות של זהב אין להביא אם לא מפני משאוי הדרך הקילו.

[3] במנ"ח מצוה ק"ה כתב דאפשר שיכול ליתן פרוטות בשויות חצי שקל ובלבד שיהיו מטבעות טבועות ועי' בפי' תלמיד רשב"ש במשנה דשלחנות יושבין מש"כ שאפשר להביא כל המטבעות ואפי' של חו"ל דכל המטבעות היו יוצאין בירושלים כמ"ש בב"ק צ"ז ב' וע"ש בתוס'

[4] עה"ש והוכיח כן ממשנה פ"ב דשקלים ולשון רבנו לקמן פ"ג הי"ג נותן מהן י"ל דהכונה שנותן מהן ופורטן על הכסף ונותן לגזבר ובזה נדחית ראיית הישועות מלכו שם.

[5] בכורות נ"א ב' ירו' רפ"ב דשקלים ורא"ש שם.

[6] תלמיד רשב"ש רפ"ב דשקלים ע"ש

[7] ריבב"ן ומפרש כן בירושלמי

[8] רמב"ם הלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק ד הלכה ט

[9] אין כונת רבנו לאפוקי פירות דהרי דעתו לעיל ה"ב דמחללין על פירות אלא כונתו על דברים שאין ראוין לאכלן בירושלים דעל זה א"א לחלל אלא על מטבע. ר"י קורקוס ועי' כ"מ לעיל ה"ב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

ואין פודין בכסף שאינו מטבע אלא בכסף מפותח שיש עליו צורה או כתב שהכתב בולט[10], ואם פדה בלשון של כסף או זהב או נחשת וכיוצא בו כגון מטבע עגולה כצורת זוזים ומוכנין לצור עליהן את הצורה בחותם אבל עדיין לא נעשה עלי' הצורה, וכן מעות הניתנות לסימן בבית המרחץ, והם הנקראים אסימון לא עשה כלום, וי"א[11] שאסימון הוא מטבע עם צורה שאין יוצא בהוצאה. וי"א[12] שנשברה צורתו ואפי' בזה"ז[13] שאין מע"ש נאכל אין לחלל על אסימון ועל אלו שאין מחללין.

ועל כל המטבעות[14] יכול לחלל לכתחלה אפי' על של נחשת או של שאר מיני מתכות וכן על המטבע של זהב של עין[15] או של חרס[16] אם הוא יוצא בהוצאה, וגם מטבעות בזה"ז שאין להן שיווי עצמי[17] מ"מ כיון שיש בהן שיווי משום שהן מטבע שפיר חשיב שיווי, איך אין פודין על שטרות מטבע של נייר[18], ובמקומות שאין מטבע של זהב יוצא בהוצאה ואין עושין אותו אלא לנוי א"א לחלל עלי'.

ואין פודין במטבע שהיא פחותה מפרוטה[19] מפני שהוא כפודה באסימון. ואפילו פודה[20] על הרבה מטבעות כאלו. וכן אם במטבע יש בה פרוטה אלא שהוא מחלל המעשר ששוה יותר על חצי ממנה ג"כ לא מהני.

ג. והראיון ... שלא יביא סיגה לעזרה

---

[10] ואם הכתב שוקע אם אינו עשוי אלא לעשות בתוכו מטבעות כעין דפוס שעתיד להיות המטבע עליו וצורתו שוקעת כדי להיות בולטת במטבע הוא בכלל אסימון אבל אם ידוע שיוצא בהוצאה בודאי אפשר לחלל עליו. מאירי בריש הזהב ובדף מ"ז ב' שם בשם י"מ.

[11] תוס' לעיל מד.

[12] רמב"ן ר"פ הזהב.

[13] שו"ע יו"ד סי' של"א סעיף קל"ח במסקנתו ועי' בישועות מלכו לעיל פ"ב ה"ב שתמה על מה שהמחבר רצה להקל בזה

[14] חזו"א דמאי סי' ג' סקי"ב ועי' בס' המעשר והתרומה פ"א בביאורו סקס"ז.

[15] ומש"כ הר"ש בפ"ק דמע"ש מ"ב דמטבע של עין שיש עליו צורה הוא אסימון היינו כשאין יוצא בהוצאה.

[16] דרך אמונה שם ס והביא ראיה מתנחומא תרומה סי' ו' המלכות הזו עתידה להשתמש במטבע של חרס ועי' בספרי ראה סי' ק"ז ומנין לעשות שאר מטבע בכסף ת"ל כסף כסף ריבה כ"ג הגר"א ע"ש.

[17] חזו"א דמאי סי' ג' סקי"ב ועי' בפ"ת יו"ד סי' ש"ה סק"ז

[18] שאין עושין מעשה במה שלא שמענו מרבותינו ואפשר דלא ליתי לזלזולי בפדיונו אין לעשות כן וצ"ע.

[19] וכן כשמחלל על פירות לפ"ד רבנו צריך שיהא בהן ש"פ כנ"ל פ"ב ה"ג ומ"מ מצטרפין כמה פירות לש"פ.

[20] כסף משנה ור"י קורקוס

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת בכורות

שלש מצות[21] עשה נצטוו ישראל בכל רגל משלש רגלים, ואלו הן: הראייה שנאמר[22] יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ, והחגיגה שנאמר[23] תָּחֹג לַיקֹוָק אֱלֹהֶיךָ, והשמחה שנאמר[24] וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ.

הראייה האמורה בתורה היא – שנראה פניו בעזרה ביום טוב הראשון של חג, ויביא עמו קרבן עולה בין מן העוף[25] בין מן הבהמה, וי"א[26] שיש בראיה שתי מצוות מצוה להראות בעזרה ומצוה נוספת להביא קרבן ראיה בעת שבא להראות.

ומי שבא לעזרה ביום ראשון ולא הביא עולה, לא דיו שלא עשה מצות עשה, אלא עובר על לא תעשה שנאמר לא יראו פני ריקם, ואינו לוקה על לאו זה שהרי לא עשה מעשה.

החגיגה האמורה בתורה היא – שיקריב שלמים ביום טוב הראשון של חג בבואו להראות, והדבר ידוע שאין השלמים באים אלא מן הבהמה.

והשמחה האמורה ברגלים היא – שיקריב שלמים יתר על שלמי חגיגה[27], ואלו הם הנקראים שלמי שמחת חגיגה שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלהיך.

---

[21] רמב"ם הלכות חגיגה פרק א הלכה א

[22] שמות כג פסוק יז, פל"ד פס' יז, דברים טז פסוק טז

[23] דברים שם פסוק טו

[24] דברים שם פסוק יד

[25] לא מצאתי זה מפורש, ומצד הסברא כן הוא שהרי ולא יראו פני ריקם אמר רחמנא וכיון שהביא עולת העוף אינו ריקם. ומ"מ ק"ל מהך דביצה (כ, א) דבבא בן בוטא הביא כל צאן קדר והכניסן בעזרה ואמר כל הרוצה לסמוך יבא ויסמוך, ובירושלמי דחגיגה פ"ב (סוף הל' ג) מביא זה שהביא ג' אלפים טלאים ואמר כל מי שהוא רוצה עולות יבא ויסמוך שלמים יבא ויסמוך ע"ש, ולמה לא הביא עופות לעולות. אך י"ל משום דרצה להורות להם כב"ה דמותר לסמוך ובעופות ליכא סמיכה, אך זה גופה ק"ל כיון דאפשר בלא סמיכה למה יסמוכו, ויש ליישב כמובן. ערוך השולחן העתיד הלכות חגיגה סימן קצו סעיף ט

[26] בירושלמי ריש חגיגה אמשנה דהכל חייבין בראייה אומר בד"א בראיית קרבן אבל בראיית פנים בעזרה הכל חייבין אף מי שאינן חייבין בקרבן ע"ש, אלמא דשני מצות הן. אך הרמב"ם שם לא פסק כהירושלמי, וס"ל כשיטת התוס' ריש חגיגה דהש"ס שלנו חולק על הירושלמי, אבל מרש"י שם משמע קצת דשני מצות הן, והרמב"ם ס"ל דלש"ס שלנו מצוה אחת היא. ערוך השולחן העתיד שם סעיף ח ועיין לקוטי הלכות בזבח תודה שנקט כדעת הרמב"ם

[27] ויש בזה שאלה, איזה הפרש יש בין חגיגה לשמחה הא אידי ואידי שלמים הם. והתשובה בזה שאמת ששניהם שלמים מ"מ אין דומין זל"ז בכמה דינים שיתבארו, דשלמי חגיגה צריך דווקא מן החולין, ולדעת הרמב"ם בתערובת מעשר, ושלמי שמחה מותר לגמרי מן המעשר, שלמי חגיגה אין הנשים חייבות בה ולא כן שלמי שמחה לדעת הרמב"ם ז"ל כמו שיתבאר, וכל הפטורים מראייה פטורים משלמי חגיגה ובשלמי שמחה חייבין לבד חרש שוטה וקטן, שלמי חגיגה אינו אלא יום אחד ושלמי שמחה כל הרגל, שלמי חגיגה יש תשלומין לעצרת כל שבעה ולא כן בשלמי שמחה, שלמי חגיגה אם שחטן מערב יום טוב אינו יוצא בהן ובשלמי שמחה יוצא כמו שיתבאר, ולפ"ז שתי מצוות הם. ערוך השולחן העתיד שם סעיף ה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

קרבן עולת הראייה[28] וקרבן שלמי החגיגה אין להן שיעור מן התורה, שנאמר (דברים טז פסוק יז) אִישׁ כְּמַתְּנַת יָדוֹ וגו', אבל מדברי סופרים[29] שלא יהא קרבן עולת ראייה פחות משוה מעה כסף, ולא שלמי חגיגה פחות משוה שתי כסף, ומצוה להביא כפי עשרו. ואם הביא פחות ממעה עבריינא מיקרי[30].

שלמי שמחה[31] לא נתנו בהן חכמים שיעור, בעת שיעלה אדם לירושלים לחוג אם היו בידו קרבנות הראייה יביאם או יעלה עמו כסף לקנות בו הקרבן, ואם אין בידו כסף לא יביא שוה כסף אפילו היה בידו שוה כמה זהובים אסור לו לעלות ריקם בלא כסף ולא קרבן, ולמה אסרו שיעלה בידו שוה כסף גזירה שמא לא ימצא למכור או שמא ימצאו המעות סיגים.

ד. אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות ולא בהקדשות

כבר התבאר לעיל דף מט: חמש סלעים[32] של פדיון הבן ניתנים לכהן בין בכסף בין בשוה כסף מן המטלטלין שגופן ממון[33] כענין השקלים, ויכול לפדות בבעלי חיים. וכן יכול לפדות מקצתו בכסף ומקצתו בשוה כסף[34].

לפיכך אין פודין בקרקעות ולא בעבדים מפני שהן כקרקעות, ואם פדהו בהן אינו פדוי.

---

[28] רמב"ם שם פרק א הלכה ב

[29] אף על גב דבירושלמי איתא דר' יוחנן סבירא ליה דמעה כסף שתי כסף דאורייתא אנו אין לנו אלא כש"ס דילן להלן ז. חדושי מים חיים שם
וגם בירושלמי סוף הלכה ב יש שאמרו דר"י חזר בו ע"ש [עתוס' ו, א ד"ה הראייה] ערוך השולחן העתיד שם סימן קצז סעיף א

[30] כמו שכתבו התוס' ז"ל בכריתות י" ד"ה מכלל שכ' לענין חטאת וז"ל אבל פחות מדנקא מיקרי עבריינא ומ"מ אם הוזלו והם שמנים בפחות מדנקא מתכפר בהם יע"ש. שולחן המלך

[31] שם הלכה ג

[32] רמב"ם הלכות ביכורים פרק יא הלכה ו, שו"ע ונו"כ שה ג

[33] ולענין אם יכול לפדות בפירות שביעית ובהקדש ובמתנות עניים ובתרומות ומעשרות ובגנבה וגזלה. עיין מנ"ח מצוה שצ"ב

[34] עה"ש

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

ולא בשטרות היינו שטר חוב שיש לו על אחרים[35] שאם נתן לכהן אותו שט"ח אין בנו פדוי לפי שאין גופן ממון[36]. ואם פדהו בהן אינו פדוי[37].

דברים האסורים[38] מדינא דמלכותא לסחור בהן והעובר ע"ז נענש, לא מקרי ממון, ואסור לפדות בו.

אם יש לו רק קרקעות[39] צריך למכרן וליתן לכהן. ואם יש לו מעות ומטלטלין יכול ליתן מטלטלין.
ותלוש ולבסוף חברו פודין בו[40]. ויש חולקין[41]. ובעציץ שאינו נקוב אפשר דאין לפדות מדרבנן[42].

ואם מת והניח קרקעות אין היורשין חייבין למכור רק הכהן יכול ליקח מעידית ולמכור, ואולי אין יכול לגבות רק מזיבורית. ואם הניח רק מטלטלין להפוסקים,[43] שעבודא דאורייתא גובין ואם הניח קרקע ומטלטלין אפשר דיכולין לסלקו בקרקע ולמכור

ה. כתב לכהן שהוא חייב ליתן חמשה סלעים חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי

כבר התבאר בממסכת כתבות דף קב. שאם כתב לכהן[44] שטר חוב על עצמו שהוא חייב לו ה' סלעים בשביל פדיון בנו בין שכותב לו סתמא ובין

---

[35] ש"ך וט"ז יו"ד סי' ש"ה ס"נ.
[36] תפילין נקרא גופו ממון ואפשר לפדות בו ואתרוג שאין שוה ה' סלעים רק בסוכות מפני המצוה צ"ע אם אפשר לפדות בו. לקו"פ סקכ"ב ועי' בפה"כ ע' קפ"ד שהביא בשם שיו"ב שהסכים דאפשר לפדות בו.
[37] מ"מ אפשר דהכהן א"צ להחזיר לו דיכול לומר מתנה נתן לי אא"כ נודע בבירור שטעה וסבר שאפשר לפדות בהן. עי' פ"ת יו"ד סי' ש"ה סקכ"ט
[38] לקו"פ שם:
[39] מנ"ח מצוה שצ"ב.
[40] גליון מהרש"א ויד אברהם בשם שעה"מ
[41] פה"כ ע' קס"ד
[42] דרך אמונה הלכות ביכורים פרק יא ס"ק לט
[43] עי' ש"ך חו"מ סי' ל"ט סק"ב
[44] שו"ע ונו"כ יו"ד שה ד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

שכתב לו לפדיון בנו ואפי' זקפו עליו במלוה, חייב ליתנם לו, שזכה הכהן בהם בתורת מתנות כהונה של פדיון הבן שזכתה לו תורה.

ומן התורה בנו פדוי לכשיתן[45], אבל אמרו חכמים שלא יהא בנו פדוי אפילו לכשיתן, כדי שלא יבואו לומר פודין בשטרות וצריך לפדותו שנית . ואין יכול להוציא את המעות מיד הכהן שנתן לו כיון דמדאורייתא פדיונו פדוי[46]. ונראה שיכול[47] לפדות עתה אצל כהן אחר אך צ"ע אם יברך כיון דמדאורייתא כבר יצא.

האומר לכהן[48] שיתן לו לפדות את בנו אסור לחזור בו ואפילו אמר שלא בפניו[49], שהרי זה כמו אמירה לגבוה מדרבנן, אולם אם חזר בו הרי זו חזרה.

ו. לפיכך אם רצה הכהן ליתן לו במתנה רשאי

רצה הכהן[50] להחזיר לו הפדיון מחזיר דכיון שנתן לו במתנה גמורה כבר נתקיים המצוה וה"ז נכסי כהן יכול הכהן לעשות בו מה שירצה. ולא יהא הכהן רגיל להחזיר לכל שלא להפסיד לשאר כהנים שמתוך כך לא יתנו הכל פדיוני בכוריהם אלא לו והוי כהן המסייע בבית הגרנות דאסור

ז. המפריש פדיון בנו ואבד חייב באחריותו שנאמר יהיה לך ופדה תפדה

---

[45] ט"ז וש"ך שם ג ועיין ברכ"י ס"ק ג אולם זהו אם כתב לפדיון בנו אך אם לא כתב לו לפדיון בנו דאמרי' התחייבות בעלמא קביל עלי' וחייב ליתן כמש"כ רבנו בפי"א ממכירה הט"ו ולא לפדיון הבן ולכן צריך לתת אחרים לפדיון בנו.

[46] לקו"פ בשם האחרונים ועי' ר"י קורקוס שנסתפק בזה אם א"ל בהדיא לפדיון הבן ועי' בטור דעת הבה"ג שאם אמר בשעת נתינה הילך בפדיון בנו יצא ועי' בשטמ"ק בשם תלמיד הרשב"א שדעתו ג"כ דדוקא אם אמר בשעת נתינה משום פרעון חובי אני נותן דבזה איכא למגזר אף על גב דדעתו על פדה"ב אבל אם אמר בהדיא שנותנו בתורת פדיון ליכא למגזר ופדוי.

[47] דרך אמונה הלכות ביכורים פרק יא ס"ק מו

[48] שו"ע ונו"כ שה ד

[49] פ"ת שם

[50] רמב"ם הלכות ביכורים פרק יא הלכה ח, שו"ע ונו"כ שה ח חזו"א שם ודעתו שאין חולק ע"ז ותמה על הגר"א

אין בפדיון הבן הפרשה[51], ואפי' הפריש אין ע"ז קדושה ויכול להחליפן באחר עד שיתננו לכהן.

לפיכך הפריש חמשה סלעים לפדיון בנו אם[52] נאבדו חייב באחריותן שנא' (במדבר יח פסוק טו) יִהְיֶה לָךְ אַךְ פָּדֹה תִפְדֶּה וגו' כשיהי' לך הפדיון אז יהי' פדוי והאי קרא לאהרן א"ל רחמנא.

ומשקנחו הכהן בקנין נפטר הבעלים מאחריותו וכן אם זיכה לו ע"י אחר ונאבד אין חייב באחריותו[53]. וי"א[54] שא"א לזכות לכהן ע"י אחר שלא מדעתו.

אם נתן לכהן בעל כרחו[55] לא מהני דנתינה בע"כ לא שמה נתינה ואם פדה בע"כ של הפודה י"ל דלא מהני אלא כופין אותו עד שיאמר רוצה אני והפודה יכול להוציא מידו של הנוטל אא"כ אין רוצה ליתן כלל.

ח. מה מרצע מיוחד של מתכת אף כל של מתכת

כבר התבאר במסכת קידושין דף כא: ושבועת דף ד: ולעיל דף לז: שעבד עברי שמכרוהו ב"ד ועבד שש ולא רצה לצאת, הרי זה נרצע ועובד עד שנת היובל או עד שימות האדון. כיצד רוצעין[56] מביאו לב"ד של שלשה ואומר דבריו לפניהם ומגישו לסוף שש אל הדלת או אל המזוזה, נוקב את אזנו הימנית נקב כל שהוא[57], בגופה[58] של אוזן מקום הגבוה של האזן שהוא

---

[51] ריב"ש סי' קנ"ו וכ"כ בחזו"א בכורות סי' י"ז סק"ב

[52] שו"ע ונו"כ שה ועיין תי"ט במשנה שתמה למה השמיטו רבנו הרמב"ם

[53] רי"ט אלגזי

[54] ס' פדיון הבן כהלכתו עמוד רי"א

[55] חזו"א יו"ד סי' קפ"ז וכן מסיק במנ"ח מצוה שצ"ב ועי' בקצה"ח סי' רמ"ג סק"ד.

[56] רמב"ם שם הלכה ט

[57] משנה למלך שם.

[58] נראה דט"ס הוא וצ"ל בגובה של אוזן כדאיתא להדיא בגמרא, ועי' ספרי ראה אות קנ"א דביום רוצעין ולא בלילה, וצ"ע אמאי השמיטו הרמב"ם, ובמלבי"ם שם ראיתי שפי' לדרשא דביום ולא בלילה, היינו דאם לא אמר אהבתי את אדוני עד הלילה, שהוא כבר אחר כלות ימי העבודה אינו נרצע עיין שם, ודבריו צ"ע דהרי זה דרשינן לקמן בספרי מקרא דהעבד עד שיאמר כשהוא עבד וצ"ע. אבן ישראל שם.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת בכורות

התנוך, במרצע של מתכת דוקא ולא חומר אחר, עד שיגיע לדלת. וי"א[59] שצריף שיהיה מרצע של מתכת גדול עב וגס.

דף נא:

ט. ולא הקדשות בכל אלו

ההקדשות אין פודין[60] אותן לא בקרקע, ולא בעבדים שהרי הוקשו לקרקעות, ולא בשטרות (מפני) שאין גופן ממון שנאמר ונתן את הכסף[61], ונאמר (ויקרא כז פסוק כט) וְיָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף עֶרְכְּךָ אחד הכסף ואחד שאר המטלטלין ששוין כסף ואפילו סובין.

י. נתנו לעשרה כהנים בבת אחת יצא בזה אחר זה יצא

נתן ה' סלעים[62] לעשרה כהנים בין בבת אחת שהניחם לפניהם כולם בבת אחת והלך לו, בין בזה אחר זה יצא בדיעבד[63] ובנו פדוי והוא שיהא עכ"פ שוה פרוטה לכל א'. ויש מתירים אף לכתחילה לעשות כן[64]. ולפיכך אם[65] נתן להרבה כהנים ונתאכלו המעות ביד הכהנים קודם שהשלים לכהן אחרון מהני

---

[59] שם המרצע זה מרצע הגדול וכתב הריטב"א דפירוש מרצע גדול היינו שהוא עב וגס והוא עושה נקב גדול כמלא כרשינה ורבינו לא הביא דרשה זו אלא כתב בסתמא ונוקב במרצע משמע דס"ל דאפילו נקב כל שהוא מהני ואפשר דיצא לו משום דר' יוסי בר יהודה ריבה מולקחת אפילו מחט ורבי לא פליג עליה אלא בסול וסירא דלא הוו של מתכת אבל במחט מודה ליה. משנה למלך שם

[60] רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק ז הלכה א

[61] וכבר כתבו התוס' בשבת [דף קכ"ח ע"א] דהפסוק שמביאה הגמרא "ונתן הכסף וקם לו" אינו בשום מקום. וכן רש"י בקידושין [דף י"א ע"ב] העתיק הפסוק בצורתו הנכונה. ודברי הרמב"ם בזה פלא, שהעתיק [פ"ז מערכין הל"א]: שנאמר ונתן את הכסף, וכן להלן [שם הלי"ב] כתב: ונתן את הכסף וקם לו, הרי שלא רק פסוק זה אינו אלא גם בגמרא לא הביאו כך, וצ"ע וכן הקשה בערוך השלחן העתיד הלכות ערכין וחרמין סימן מה סעיף ב.

[62] רמב"ם הלכות ביכורים פרק יא הלכה ז

[63] חתם סופר ס"ס רצ"ז

[64] בחכמת אדם כלל ק"נ דין ב' ובפ"ת י הביא דעות בזה והוא ס"ל דאף לכתחילה.

[65] מנ"ח מצוה שצ"ב בשם ריי"ט אלגזי

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

יא. נטלו והחזירו לו יצא וכך היה מנהגו של רבי טרפון שהיה נוטל ומחזיר וכששמעו חכמים בדבר אמרו קיים זה הלכה זו ... רבי חנינא הוה רגיל ושקיל ומהדר ... לא גמרת ויהיבת מידעם ביש הילכך אין בנו פדוי

צריך שיתנם[66] לכהן ויחשוב בלבו שנותנם לו במתנה גמורה, ואם ירצה הכהן אח"כ להחזיר לו הפדיון רשאי. כמו שהתבאר.

אבל לא יתנם הוא לכהן ויחשוב בדעתו על מנת שיחזיר לו, ואם עשה כן שנתנה לו וחישב בדעתו על מנת להחזיר, אף על פי שדעת הכהן לקבלו במתנה גמורה ולא על מנת להחזיר, שהרי לא גילה דעתו לו שנותן על מנת כן, וגם לא החזירה לו, אין בנו פדוי, דהא בדעתו לא נתן לכהן כלום. וא"כ הוי כנתינה בטעות ואין כאן פדיון[67].

אולם אם[68] לא החזיר לו הכהן, אם מסכים אחרי שאמרו לו שאסור לעשות כן, בנו פדוי מכאן ולהבא ואפשר שצריך לומר עכשיו שנותן לפדיון ולא מהני מה שאמר קודם וצ"ע.

לפיכך צריך שיגמור בלבו ליתן לו מתנה גמורה, ואם רצה הכהן אח"כ להחזיר לו יכול לקבלו דמתנה הוא שנותן לו.

אולם כבר התבאר שלא יהא הכהן רגיל להחזיר לכל שלא להפסיד לשאר כהנים, שמתוך כך לא יתנו הכל פדיוני בכוריהם אלא לו, אבל לעניים רשאי להחזיר בכל פעם. וכל שכן שמזה הטעם אף על פי שהנותן מגלה לו שנותנם לו על מנת להחזיר לא יקבלם על מנת זה, שמפסיד שאר הכהנים ומשחית ברית הלוי.

---

[66] רמב"ם הלכות ביכורים פרק יא הלכה ח, שו"ע ונו"כ שה ח

[67] ועוד טעם משום דלא הי' דעתו ליתן מתנה גמורה אפי' רגע א' משא"כ במתנה ע"מ להחזיר נותן מתנה גמורה ותנאי בעלמא הוא שיחזיר אח"כ

[68] חזו"א מעשרות סי' ח' סק"ה ודעתו דב' הלשונות ברש"י לא פליגי ועי' רבנו גרשום שב' ג"כ כן ועי' רמב"ן ורא"ש:

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת בכורות

מכל מקום אם עבר וקבלם ופירש שנותן לו על מנת להחזיר, הבן פדוי, דקי"ל[69] מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה. ודוקא שאמר לו כן בפירוש בזה הלשון על מנת להחזיר, שזה הוא מתנה בתנאי, וכשמקיים תנאי ומחזירו נקנית לו המתנה למפרע והרי הבן פדוי. וי"א[70] שצריך שיכפול תנאו, לומר על מנת להחזיר ואם לא תחזיר אינו מתנה.

אבל אם אמר הא לך ה' סלעים ותחזירם לי ולא אמר על מנת, הרי זה כאילו לא נתן לו כלום[71] שאין זה מתנה גמורה אפי' שעה א' ואפי' לא א"ל מידי אלא שדעתו שיחזירם הכהן כולן או מקצתן ולולי זה לא הי' נותנן לכהן אפי' לא החזיר לו הכהן כלום אין בנו פדוי.

ודוקא ע"מ[72] להחזיר אותו הדבר בעצמו שמה מתנה דעכ"פ תוך אותו זמן שנותן לו הוי שלו ופטור מאונסין. משא"כ ע"מ להחזיר מעות אחרים לא שמה מתנה רק הלואה גמורה ומש"ה אם נותן לו ה' סלעים ע"מ להחזיר לו ה' סלעים אחרים אין בנו פדוי.

י"א[73] דאפי' נתן לו מתנה גמורה לזמן לא מהני ודוקא ע"מ מהני שהוא מתנה לעולם ותנאי מילתא אחריתי היא.

נתן לו על מנת להחזיר, ואיבד הכהן את המעות, יכול[74] להחזיר דמיהן שאין אדם מקפיד אם דמים אלו או אחרים,

אבל אם נתן לו חפץ מסוים שמקפיד דוקא עליו אין יכול להחזיר דמיו ובטל הפדיון כיון שלא קיים התנאי, מיהו הנותן יכול למחול על התנאי ואז מהני הפדיון.

וזמן החזרה מתי צריך להחזיר תלוי ברצון הנותן וכל שהוא תובעו חייב להחזיר ואם אינו תובע תלוי לפי האומדנא מתי הי' דעתו שיחזירנה

ויש להסתפק[75] בנתן סלע לכהן והחזיר לו הכהן וחזר ונתן לו עד ה' פעמים אם יוצא, וכן יש להסתפק[76] אם נתן בב"א יותר מה' סלעים אם יוצא.

א"א לפדות[77] בחליפין שצריך ליתן מתנה גמורה ולא עבור דבר אחר.

---

[69] חו"מ סי' רמא סעיף ו

[70] פה"כ שם ע' קצ"ה בשם בני אהובה וציין לו ג"כ הפ"ת

[71] ש"ך שם בשם הרשב"א והגר"א שם

[72] פ"ת שם סקי"ד

[73] ביאור הגר"א סקי"ד

[74] מאירי קדושין ו' ב' ועי' או"ח סי' תרנ"ה ס"ד ובמ"ב ובה"ל ועי' פה"כ ע' קצ"ח שיש חולקין שאף אם לא החזיר לא בטל הפדיון והמאירי לא מיירי לענין פדיון וצ"ע.

[75] לקו"פ סקי"ה בשם הגאון אדר"ת ז"ל ואו"ש כאן הט"ז ע"ש

[76] שם בשם ס' דבר הלכה

[77] תוס' ורשב"א קדושין ו' ב'.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת בכורות

יב. מת לאחר שלשים יום אף על פי שלא נתן יתן ... אף כאן יורשין חייבין

כבר התבאר לעיל דף מט: שמאימתי יתחייב בפדיון[78], משישלים שלשים יום שנאמר (במדבר יח פסוק טו) וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה.

מת הבן בתוך ל'[79] ואפילו ביום ל', אם הקדים ונתן לכהן יחזיר לו הפדיון, שלא נתן לו אלא בתורת פדיון והרי לא נתחייב בו[80].

ואם מת אחר ל' יום[81] חייב בפדיון ואם מת האב אחר ל' יפדוהו היורשים מנכסיו בלי ברכה[82], ואם לא נתן יתן שכבר נתחייב בפדיון וצריך ליתן לכהן המעות לפדותו ולברך על הפדיון, אבל לא יברך שהחיינו שאין מברכין על שחיה לזמן שמתעצב בו. ולכתחלה יש לפדותו קודם הקבורה[83], וכשפודה אומר לכהן בני בכורי שילדה לי אשתי מת ושבק חיים לכל ישראל הילך חמש סלעים שנתחייבתי ליתן לכהן בפדיונו והכהן אומר כסף זה בפדיון בנך בכורך שבקבר ומברך את האב[84].

יג. הבכור נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם

כבר התבאר במסכת בבא בתרא דף נה. ודף קיט. ודף קכב: שהבכור נוטל[85] פי שנים בנכסי אביו. והיינו שמחלקים הנכסים כאילו יש עוד בן והוא

---

[78] רמב"ם הלכות ביכורים פרק יא הלכה יז ושו"ע ונו"כ יו"ד שה יב

[79] ואפי' נתברר שכלו לו חדשיו ואפי' נהרג או אכלו ארי וכה"ג שאלמלא כן הי' חי יותר מל' יום כאן ובמנחות ל"ז ב' וב"ק י"א ב' ומאירי שם:

[80] והפודה בנו והוא במקום אחר הסכימו הרבה אחרונים שיכול לברך וא"צ לחוש שמא מת הבן. פ"ת יו"ד סי' ש"ה סקכ"א. ובזמנינו שאפשר לשאול בטלפון יותר טוב שישאל לפני הפדיון אם הוא חי, לקו"פ סקס"ז.

[81] ואם כבר עברו עליו כ"ט י"ב תשצ"ג וכן אם פדאו אחר ל' ועדיין לא עברו כ"ט י"ב תשצ"ג יש דעות בזה. פה"כ ע' קס"ה קס"ו.

[82] שם ע' רכ"א בשם מהרי"ל.

[83] פה"כ ע' ר"צ בשם רדב"ז.

[84] שם ע' רצ"א בשם מהרי"ל ומאירי ולכאו' אין לומר שבקבר לפני שקברו.

[85] שו"ע ונו"כ רעז א

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

נוטל כשני בנים. כגון שיש בכור ובן אחד מחלקים לג׳ חלקים והבכור נוטל ב׳ שליש, ואם יש חמשה בנים מחלקים לששה והוא נוטל כשנים, וכן על דרך זה חולקים לעולם.

והתבאר שם דף קכה: שאין הבכור[86] נוטל פי שנים אלא בנכסי האב אבל לא בנכסי האם, אף על פי שהוא בכור גם לאם. וה״ה שאינו נוטל פי שנים בשאר מורישים, כגון אחיו.

יד. ואינו נוטל בשבח ולא בראוי כבמוחזק

ועוד התבאר במסכת ב״ב דף קכג: שהבכור נוטל[87] פי שנים בנכסים המוחזקים לאביו ובאו לרשותו[88], אבל אין הבכור נוטל פי שנים בנכסים הראוים לבא לאחר מיתת האב[89].

נכסים[90] שביד האב, אף על פי שהם משועבדים לאחרים מיקרי מוחזק, אבל אם משועבד למס המלך ודרך המלך ליקח הקרקע בעד המס חשוב ראוי[91]. אבל במקום שאין דרך המלך כך, מקרי מוחזק והבכור נוטל בו פי שנים[92].

---

[86] שו״ע ונו״כ רעח א

[87] שו״ע ונו״כ רעח ג

[88] והיינו שהנכסים בעין וכבר באו לרשות האב, ועי׳ ד״ג (כלל יב סימן א) שציין לדברי שו״ת ברכת יוסף שדן לגבי חזקת ארענדא אם יש לבכור פי שנים,

[89] שנאמר בכל אשר ימצא לו, ודרשינן פרט לראוי לבא,

[90] רמ״א שם י

[91] שם, ועי׳ פת״ש (שם סק״ט), ונראה דוקא במס המלך במקום שדרכו ליטול בלי שום התראה, ומכח מלכות הוא, אבל בסתם שעבוד, אפילו מס למלך, וכ״ש בשלטון שבזמננו, לא עדיף חוב מס משאר חוב, וכעין זה כתב בפת״ש (שם) בשם שו״ת קהלת יעקב (סימן ק), וכתב עוד שאפילו במקום שעפ״י חק המלכות שהשדה נחלט למלך בבא הזמן, מ״מ כיון שידוע שעתה חק המלך לגבות עפ״י השומא בדקדוק כפי דמי החוב, פשוט שאין זה אלא כגביית חוב בעלמא, וכל שלא הגיע הזמן ולא נגבה, ברשותא דמריה קיימא, כדקיי״ל בע״ח מכאן ולהבא הוא גובה, עיין שם, ועי׳ שו״ת חקרי לב (אהע״ז סימן מה) שהאריך ג״כ להוכיח שבזמננו אין בשעבוד המס למלך לעשותו ראוי, ואף אם נוטל מס כו״כ למאה, אינו אלא כשותפות, דלא חשיב ראוי, עיין שם, ועי׳ בדבריו בחלק חו״מ (סימן עג), ועי׳ ערך ש״י (אהע״ז סימן ק סעיף ב) שהאריך בדין דינא דמלכותא, ועי׳ בדבריו שם (סימן קסב סעיף א).

[92] בנמוקי יוסף סיים בטעמא, דהוי מלכא כמאן דמוחזק דמי, דהא מצי נחית מנפשיה אפילו בדבר מועט כו׳, עד אבל במקום שנהגו שאין המלך מוכר קרקע ממס, אלא שהוא משכיר הקרקע לג׳ או ד׳ שנים עד שיפרעוהו, אם מת בעל השדה בתוך ד׳ שנים בכור נוטל פי שנים, עכ״ל. סמ״ע שם ל

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח״ן 22887389 | ובטל׳ 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת בכורות

הניח להם אביהם פרה מוחכרת או מושכרת[93] ביד אחרים[94] כשנגמרה השכירות וחוזרת הפרה ליורשים נוטל בה[95] הבכור פי שנים[96].

---

[93] חכירות היינו שמקבל מחצה או שליש או רביע מהריוח, ושכירות היינו דבר קצוב ליום או לחודש. ובטור כתב דאיירי שאין מזונותיה עליהם, והוא עפ"י מ"ש בגמרא (ב"ב דף קכג ע"ב) דומיא דרועה באפר דלא מיחסרא כלום, אבל אם מזונותיה עליהם, ה"ז כשבח מחמת הוצאה, וכמו שיתבאר להלן.

[94] ובשו"ת מבי"ט (ח"ב סימן רפד) כתב דספינה ומה שבתוכה הנמצאים בלב ים לא חשיב מוחזק ואינו נחשב עשיר (וכתב שם לענין מלוה שאם הגיע זמנה חשב כעשיר לענין ערכין), אבל אם הספינה בנמל או אפילו תוך התחום חשיב מוחזק .וכתב עוד דבמה שביד אפוטרופוס פשיטא שאין הפשוט יכול לומר קים לי, ואפילו כשהם בידו ממש, כיון שבא מתפוסת הבית אינו יכול לומר קים לי, ועיי"ש (בסימן רפה) מ"ש בדברי הרשב"א בתשובה שרמז המ"מ, ועי' שו"ת רדב"ז (ח"ו סימן שני אלפים סימן קסה), ועי' כנה"ג.

[95] לגבי גוף הפרה לכו"ע נוטל בה, דכל שידוע שעומד לחזור הו"ל מוחזק אף על פי שיתכן שתבא סיבה שלא תחזור, וה"נ סתם שכירות עומדת לחזור. וגדולה מזו כתב הרמ"א בסעיף ז בשם הרשב"א שבמשכנתא באתרא דלא מסלקי ,דאע"פ שנחשב כמוחזק אצל יורשי המלוה, מ"מ אם פדאוה יורשי הלוה, נוטל בה בכור הלוה פי שנים, ואפשר עוד להוסיף ולהסביר דכל שהיה כבר מוחזק בדבר זה אצל אביו, כשחוזר נעשה שוב מוחזק. והמאירי כאן הביא בשם יש אומרים שאינו נוטל בגוף הפרה שהיתה מושכרת או מוחכרת, ודחה דשכירות וחכירות כעין פקדון הוא, ומ"מ כתב אף לשיטה זו, בקרקע מוחכרת או מושכרת מודים שנוטל פי שנים בגוף הקרקע, שהקרקע בחזקת בעליה עומדת, הרשד"ם חו"מ סימן שא הביא מדברי הג"א בפ' יש נוחלין שכתב גבי פרה מוחכרת ומושכרת דדוקא בשטר, אבל בלא שטר אינו גובה אפילו מפרה עצמה, ומשמע לדבריו דכל פקדון ביד אחרים שיכול לכפור נקרא ראוי, אלא שמדברי הפוסקים לא משמע כן, ולא חילקו בין עם שטר או בלא שטר, וגדולה מזו כתב הרמב"ם גבי מתנות כהונה במכירי כהונה שנוטל פי שנים, אף על פי שמעולם לא היו ברשותו, ויכול הבעלים ליתנו לכל כהן שירצה בלי עון אפ"ה מקרי מוחזק משום שדרכן ליתן לכהן זה, כ"ש בחפץ של האב המופקד ביד אחרים. וגם מדברי הטור משמע שבפרה מושכרת נוטל בפרה עצמה פי שנים, ואף על פי שיש גירסות בטור שאינו נוטל בה, טעות הוא. וע"כ צ"ל שדעת הג"א דעת יחיד היא, וגם הוא מספקא ליה ,ואפילו לדעת הג"א אפשר דדוקא במושכרת דשכירות ליומיה ממכר הוא ויש לשוכר זכות בפרה זו, אבל בחפץ המופקד ביד אחרים פשיטא דברשותיה קיימא, וגם המהרי"ק כתב גבי שותפות דחשיב מוחזק משום דברשותיה קיימא, אף על פי שהממון ביד השותף במדינת הים, ומסיק הרשד"ם לדינא דכל ממון האב ביד אחרים חשיב מוחזק, עיין שם.

[96] נסתפקתי בהניח להם אביהם בית מושכר לאחרים דמי מפתח, ולאחר מיתה השכירוהו לאחר וקיבלו דמי מפתח, ולכאורה נראה שבחלק שנותנים לבעל הבית, הבכור נוטל פי שנים, שהרי חלק זה בא מזכות הבעלים, והיה מוחזק ברשות האב, כשם שיכול למכור דירה מושכרת בדמי מפתח, שחלק זה הוא מזכותו של בעל הבית, ואף על פי שאפשר שלא יתחלפו הדיירים ,מ"מ ממון המוחזק ביד האב הוא, וברשותו למכור זכות זו. פתחי חושן חלק ט פרק ב הערה פג

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת בכורות

בדמי השכירות יש אומרים[97] שנוטל בהם הבכור פי שנים, ויש אומרים[98] שאינו נוטל.

יש אומרים[99] שאף אם השכירו היורשים הפרה לאחר מיתת אביהם ומקבלים שכר, אין הבכור נוטל בו פי שנים, עד שיתרצו בחלוקה, ולכן אם הניח להם עבד או בהמה טמאה שאי אפשר לחלוק, עובד לבכור ב' ימים ולפשוט יום אחד[100].

---

[97] שו"ע ונו"כ רעח ד שהניח להם פרה מושכרת או מוחכרת, או שהיתה רועה באפר וילדה, הבכור נוטל בה ובולדה פי שנים, והוא מלשון הרמב"ם (בפ"ג מה' נחלות ה"ב), והקשה הלח"מ (שם) מהא דערכין דמקשה גבי ספינה והא איכא שכרה, ומתרץ שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, ומהאי טעמא חשיב ליה עני, וא"כ ראוי הוא ולמה נוטל הבכור פי שנים בשכירות, ותירץ דאנן קיי"ל דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, כמ"ש הרמב"ם)בפ"ה מה' אישות), ועוד תירץ דכיון ששכרה בחיי אביו לא מיקרי ראוי, ומ"מ לענין ערכין חשיב עני כיון שעדיין לא בא לידו, וסיים שהראשון עיקר. ובקצה"ח (סק"ב) תמה על הלח"מ דנהי דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, וגם אם נאמר דשכרו בחיי אביו, מ"מ לא עדיף ממלוה שהניע זמנה דהוי ראוי ,וע"כ מפרש הקצה"ח דהרמב"ם ג"כ לא איירי בשכירות, אלא בה בגוף הפרה ובולדה, אבל בשכירות אה"נ שאינו נוטל. וגם בנה"מ (סק"א) חולק על הלח"מ וסובר שאין נ"מ אם ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף או אינה לשכירות אלא לבסוף, דכאן איירי בשכירות שעולה לאחר מיתת האב, ונראה כוונתו דלשיטת הרמב"ם נוטל בזה, דהוי כשבח הבא מאליו לאחר מיתה שנוטל בה פי שנים.

[98] רמ"א שם. והוא מדברי הטור שכתב, וז"ל, היה להם פרה מושכרת ביד אחרים שאין מזונותיה עליהם וכו', אינו נוטל בשכירות הפרה, ולא מבעיא בשכירות שעלה בה אחרי מות אביהם, אלא אפילו מה שעלה בה בחיי אביהם אינו נוטל, דהוי כמלוה, ע"כ. ומ"ש לא מבעיא וכו', לשיטתו שאינו נוטל בשבח שלאחר מיתת אביהם דהו"ל ראוי, ואף מה שעלה כבר בחיי אביהם, מ"מ מלוה הוא. ומדברי הראשונים נראה שיש כמה וכמה שיטות וכמה וכמה סברות בדין שכירות אם חשיב ראוי או מוחזק, ובשו"ע סתמו גם המחבר וגם הרמ"א ולא ביארו. ובנה"מ (סק"א) כתב דהעיקר שאינו נוטל בשכירות, משום דחשיב כנשתנה, דמה לי אילן שהוציא פירות שאין הבכור נוטל בהם, ומה לי פירות הבהמה ע"י מלאכתה. וגם בהמה שנתעברה לאחר מיתה אינו נוטל בולדה.

[99] הב"י הביא בשם הר"ן שאינו זוכה בחלק בכורה עד שיכוין לזכות בה, ולכן כל שבח שהשביחו נכסים עד שגילה בדעתו שהוא רוצה לזכות בה הרי היא של אחים, והביאו בקצה"ח, ובתוס' משמע שאם הבכור תובע לחלוק שוב אינו ראוי

[100] רמ"א סימן רעח סעיף ד, ולשיטות הפוסקים דבשכירות שהשכירו הם עצמם נוטל פי שנים, יכולים להשכיר ולחלק בדמי השכירות, והבכור נוטל פי שנים בדמי השכירות.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת בכורות

השביח גוף הבהמה[101] לאחר מיתת האב נחלקו הפוסקים אם הבכור נוטל פי שנים בשבח[102] וכן פרה שנתעברה בחיי האב וילדה לאחר מיתת האב יש אומרים שנוטל פי שנים בולד, ויש חולקים.

---

[101] שו"ע ונו"כ שם הניח להם פרה מושכרת או מוחכרת, או שהיתה רועה באפר וילדה, הבכור נוטל בה (ופירש הסמ"ע סק"ו דהיינו בשבחה ובולדה פי שנים, והוא מלשון הרמב"ם, והרמ"א כתב ויש חולקים, והוא דעת הטור שכתב אינו נוטל פי שנים לא בולד ולא בשבח שהשביח גוף הפרה. ועי' בדרו"פ מ"ש בדעת הטור. ובשם הר"ן כתב הדרישה שבשבח נוטל ולא בולד משום דאישתני, וכתב הנה"מ (סוף סק"א) בדעת הטור במה שאינו נוטל בשבח דנתפטמה, מ"ש משבח דאילן גדול ,דבאילן ודאי שיגדל, משא"כ בשבח פיטום אינו ודאי שישביח, ועוד שיש קצת טירחה להוליכה לאפר למרעה, לכן הו"ל ראוי, ובטעם הרמב"ם שנוטל בשבח, כתבו האחרונים דכיון שהשבח בא מאליו, והיינו שלא מחמת הוצאות היורשים, אלא שהיתה רועה באפר מרעה טוב, הוי כדיקלא ואלים שבכור נוטל פי שנים, ובדעת הטור כתב הפרישה דס"ל שאינו דומה לדיקלא ואלים, שכן דרך דקל לגדול וכן דרך פירות לגדול, אבל אין דרך כל פרה להשביח או להוליד .וכ"כ בנה"מ)סק"א), ולכאורה למה אין דרך פרה לגדול, ולענ"ד היה נראה דלא איירי בשבח טבעי שדרך פרה בכך, אלא נתפטמה בצורה יוצאת מן הכלל, וגם בדעת הרמב"ם נראה כן, דאי איירי באופן הרגיל, אמאי בדיקלא ואלים נוטל בשבח, הרי גם זה צריך השקאה קצת, וע"כ צריך לומר דמה שגודל באופן הרגיל, נוטל פי שנים אף אם נתנו היורשים מזונות רגילים, אלא דהכא איירי שנשתבחה יותר מדרך הרגיל, וצ"ע. פתחי חושן שם הערה פט

[102] בדברי גאונים (כלל יב סימן יא) הביא בשם שו"ת מהרי"א הלוי)ח"ב סימן קיב) בדין ת"ח שהשאיר כתב יד של חידושי תורה, וצוה אותם שידפיסו את החיבור, ולבכור לא היה כסף להשקיע בהדפסה, ורק הפשוטים השקיעו, והעלה דלגבי גוף הכת"י כמה ששוה למכור, פשוט שהבכור נוטל בו פי שנים, דומיא דפרה מוחכרת בגוף הפרה, אבל מה שהשביח מחמת ההדפסה, הו"ל ראוי. והד"ג הוסיף לדון בשאלה זו, וכתב דבשבח שהשביחו הפשוטים מחמת הוצאה הרי קיי"ל דבלא"ה אינו נוטל פי שנים, וה"נ יש טורח בהדפסה, וגם אין לומר שמעלין השבח בדמים, כמ"ש בסימן רעח (סעיף ו) גבי נעשו שבלים, דהתם השבח הוא מחמת עצמן, אבל בנ"ד כל השבח הוא מחמת טירחה והוצאות, וגוף הכת"י נשאר כמו שהיה ואין בו שום שבח, אמנם מכיון שלאחר ההדפסה בודאי נפחת ערך הכת"י ממה שהיה קודם ההדפסה, צריכים לשום כמה נפחת, ועל הפשוטים להשלים הפחת, אבל בספרים הנדפסים אין לבכור שום חלק)ומדבריו משמע שעב"פ חלק בפשוט יש לו, ולכאורה דמי לאמר ראו מה שהניח, והרי הבכור לא רצה להשתתף בהדפסה ,וצ"ע.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu